

Vidga normen-podden

Avsnitt 2: Vilken betydelse har språket i arbetet mot diskriminering

Vit, svart eller brun. Att prata om hudfärg kan göra människor obekväma och kan leda till så kallad färgblindhet. Men det går inte att driva ett arbete mot diskriminering genom att vara färgblind. Vi måste sätta ord på vår verklighet för att kunna förändra den. Det språk vi använder för att prata om diskriminering kopplat till hudfärg är därför avgörande. Så i dag kommer du få höra mer om språkets betydelse och hur det påverkar arbetet mot diskriminering kopplat till hudfärg.

MUSIK

Du lyssnar på Vidga Normen-podden. En podd där du får följa med mig Fatema Vanat och Mona Nechma genom en resa där vi öppnar upp för kunskap, funderingar och kanske väcker lite känslor för att utmana och vidga normen kopplat till hudfärg. Det är Länsstyrelsen i Stockholm och Europeiska socialfonden som står bakom podden.

FV: Hej Mona!

MN: Hej Fatema!

FV: Alltså, vad får du för tankar när jag säger att vi ska prata om språk?

MN: Alltså, jag tänker ju att språket har en betydelse som man inte tänker är självklar. Att språket kan vara ett sätt att uttala makt, att språket kan vara ett sätt att förklara eller sätta ord på vems perspektiv saker och ting kommer ifrån. Vad tänker du?

FV: Jo, men jag tror att språk är viktigare än vad vi tror och att vi värdesätter inte språkets betydelse egentligen i vår vardag och när vi pratar om saker och ting och det ganska påtagligt varje gång man tänker att man säger fel saker eller varje gång man blir obekväma eller rädd för att prata om vissa saker tänker jag. Så det ska bli jätteintressant att höra vad våra gäster har att säga i dag om det här ämnet, som är Mats Landqvist som är språkforskare och Marie Cham som är utbildare vid Länsstyrelsen. Så att jag tänker att vi kör igång dagens avsnitt.

MUSIK

FV: Välkomna Mats och Marie till Vidga Normen-podden. Vill ni berätta lite om vilka ni är och varför ni är här idag.

MC: Ja, jag kan börja. Jag heter Marie Cham och jag arbetar inom projektet Vidga Normen i praktiken och vi är väl de som är utsändare av den här podden och min roll i projektet är att jag utbildar framför allt men också att jag har de kommunikativa delarna av projektet som podd, nyhetsbrev och lite annat sånt.

FV: Och Mats vem är du?

ML: Jag heter Mats Landqvist, jag är språkforskare på Södertörns högskola och jag är här för att jag har forskat lite grann om frågor kring språk, språkanvändning i samhället i stort men också när det gäller frågor om diskriminering.

FV: Just det. Marie vad har du för erfarenheter kring språk och makthierarkier och sådant?

MC: Mina erfarenheter av det har ju varit på det strukturella planet. Om man tänker på vem som har företräde i hur språket används.

MN: Du är ju ute och utbildar och jag kan tänka mig att du har sett jättemånga liksom historier att berätta men jag är nyfiken på att när ni pratar om språket och liksom vikten av språket är det en självklar koppling för de som du utbildar?

MC: Nej, inte alltid eftersom att i varje organisation eller i varje del av samhället så är det en process, en process där man behöver förflytta sig inom, från det att ha haft liksom berättelser som bildar ens egen självbild till att här kommer vi och försöker att förflytta oss från de tankar vi redan har konstruerat och etablerat utifrån språk till att närma oss ett språk som är nödvändigt både i sociala sammanhang men framför allt nödvändigt i organisationen, i det organisatoriska där vi får titta lite djupare på vilka som blir hörda, vilkas röst är det som styr organisationen och också på vilkas bekostnad att det inte görs. Det vi framför allt i Vidga Normen strävar efter är ju att främja aktiva åtgärder på organisationen och i det arbetet så är det ju väldigt viktigt att ha etablerat ett språk som blir gångbart i organisationen för att undersöka liksom vilket förhållande det har till diskriminering, om det finns eller inte.

MN: Mats, varför är det viktigt att liksom prata om det här, vårt språk och användningen av språket?

ML: Jag tänkte på det som Marie sa att det finns ibland kanske en omedvetenhet i språk som man möter och då tänker jag att ja, det är väl väldigt mycket så att språk till sin natur är väl det att vi språk användare vi öppnar munnen och pratar men vi är inte alltid medvetna om hur det fungerar. Vi har ingen grammatisk analys eller någon semantisk analys när vi gör det för det behöver vi inte göra. Språket är automatiserat kan man säga i oss men det är ju inte hela sanningen. Det sätt vi använder språk på när vi bemöter andra, när vi uttrycker våra attityder och så vidare i alla möjliga sociala sammanhang det baseras ju också på de normer som vi har lärt oss i ett samhälle eller i en grupp om hur man gör det. På det sättet så hänger ju vårt språk som är då delvis omedvetet hos oss och de sociala normer som vi följer som också är införlivade och automatiserade i oss ihop. Det gör att den här frågan som du Marie tar upp att man ska medvetandegöra och prata om och försöka att hitta bra sätt att använda språk på den är inte alltid jättelätt faktiskt i praktiken.

FV: Vad skulle du säga att språket betyder för människor?

ML: Ja, jag tror att språk betyder mycket för människor. Förutom det jag redan har sagt så tänker jag så här att vi funderar nog rätt mycket till mans om vad är bra att uttrycka sig och vad är dåligt? Ja, på vilket sätt blir folk, andra människor glada eller sårade eller ledsna och så där. Det tror jag vi hela tiden faktiskt tänker på. Det är ju det generella, enkla svaret. Men sen, om jag ska säga något som forskare då så ser man ju rätt mycket i debatter, särskilt i den digitaliserade världen när man har sociala medier och diskuterar mycket så märker man att många är intresserade av språk och pratar om språk. Inte bara i de termerna som jag sa nyss, vad är bra och dåligt och så, utan det är en språkutveckling som sker, den kommenteras flitigt av språkbrukarna själva också. Ska jag ta ett exempel? Om man säger då om från antirasistiska organisationer så arbetar man ju politiskt och en del av det politiska arbetet är ju att man försöker att hitta nya sätt att tänka på och också på nya sätt att benämna saker och ting på. Det kommer då olika ord. Vi har rasifiering som är ett sådant ord, intersektionalitet, vithetskultur, icke-vit, ja vi har en hel rad av ord som då upplevs som ganska nya, och de är ju rätt nya, och man hittar dem från andra språk, till exempel engelskan eller hittar på nya. Och de språken när det sedan når ut utanför den här inre kretsen av antirasistiska aktivister då måste man ju ta ställning till dem. Är man journalist till exempel måste man ju fundera, jaha vad betyder det här ordet, är det bra att använda? Och även vanliga språkbrukare som sagt, som inte kanske jobbar med språk eller kommunikation de funderar nog också rätt mycket på de här orden. En del av kommentarerna kring sådana här ord handlar förstås om vad betyder ordet? Vad är intersektionalitet, vad är rasifiering för någonting? Det är en del men en annan del av kommentarerna de vet redan vad ordet betyder, de kommenterar det på ett annat sätt. För då tänker man att det här ordet har inte bara en bärande, egen betydelse utan också en djupare innebörd. Vem använder det och i vilket syfte? Alltså man tänker att ordet är så att säga ideologiskt laddat. Ideologiskt laddade ord tillskriver man då en

grupp och då blir det gärna att man pratar om ordet som en symbol för en viss åsikt eller en viss kamp eller någonting och den åsikten eller gruppen som hyser sådana åsikter de kan man ju antingen identifiera sig med eller inte. Man tar avstånd och det är det som är en del som vi brukar kalla polarisering. Det är ju också en knepig aspekt av språkbruk tycker jag men så skulle jag säga att språket har betydelse på jättemånga sätt. Men kanske i dag väldigt mycket på det sättet.

MN: Men skulle man då kunna säga att väldigt många ord, alltså även de orden som blir självklara, gamla ord, kan man säga att ord och språk kommer ur ett behov av att sätta ord på saker?

ML: Ja, generellt skulle jag nog säga att det är så att man har ett behov att sätta ord på saker. Men man har ju också behov av att reglera relationer och så också. Men det kan ju också vara ett sätt att sätta ord på saker, benämna andra människor och uttrycka sina åsikter och känslor och så. Det tror jag ju att det gör. I och med att språkutvecklingen går framåt då nya ord kommer in i språket som bär med sig nya perspektiv så kommer ju de perspektiven i det långa loppet, alltså på många, många års sikt kan man ju tänka sig att det påverkar de sociala normerna som jag pratade om tidigare. Alltså att normerna, reglerna för hur vi uppträder mot varandra kommer kanske att förändras och så blir de akutomatiserade. De blir konventionaliserade, de blir osynliga och då är det i det här, och i dag kanske vi har det här som Marie sa färgblind. Konventionaliserade normer är ju samma sak, det är ju det vi inte riktigt är medvetna om, det är vi blinda för. Det är ju inte färgblind eller hudfärgblindhet egentligen utan det är ju blindhet för vilka attityder vi har mot hudfärg snarare än själva huden.

MC: Nämen precis. När man pratar om hudfärg så handlar det ju inte om färgen på huden utan den sociala kategoriseringen vilken vi bedömer människor utifrån, uppfattar, tillförskriver egenskaper av, ja stereotyper. Det finns många ord man kan lägga till den listan för att i klartext berätta om hur vi ser och liksom upplever saker och ting och vilka erfarenheter vi får av det och den egna verkligheten hur den är. Jag tänker på det som du sa Mona kring nödvändigheten av att benämna. Vi jobbar ju inom Vidga Normen med det organisatoriska arbetslivet och Vidga Normen i praktiken i sig är ju ett projekt som baserar sig på en modell som vi har kommit fram till att man behöver arbeta utifrån. Själva modellen är ju baserad på den diskrimineringslagstiftning som vi har i Sverige. Där ser man ju också att nödvändigheten av att benämna: Hur ska vi kunna arbeta med diskrimineringsgrunden hudfärg utan att benämna eller definiera det vi ska göra? Till exempel så kan man ju nämna det här med att inom jämställdheten och så, där gör vi ju lönekartläggningar, det är en del av, ett första steg inom aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter. Jag menar att om vi ska kunna göra en första undersökning i en organisation men inte kan sätta ord på människor eller de grupper som kanske skiljer sig i organisationen, hur ska vi kunna fullfölja ett sådant arbete? Därför är det ju nödvändigt. Men sen är det ju inte heller lika enkelt bara så där rätt och slätt att man ska komma fram till olika kategoriseringar kopplat till de här sociala kategoriseringarna, som vi ändå gör utan det handlar väldigt mycket om att vi har en ovana att benämna människor utifrån hudfärg. Det är också obekvämt, det är obekväma känslor som väcks och som behöver hanteras. Det är ju det här, den här hanteringen och närmandet av att etablera aktiva åtgärder som vi framför allt arbetar med i organisationerna.

FV: Finns det något sätt att prata om de här frågorna som är mer gynnsamt för det budskap eller de tankar man vill föra fram? Ett begrepp eller språk som liksom lägger större tyngdpunkt på det som i dag inte lyfts i debatten kring diskriminering kopplat till hudfärg. För att skapa någon typ av förändring såsom vi pratade om det idag, behöver man ett klarare, ett tydligare sätt att prata?

MC: Absolut! Om jag säger så här och förstår din fråga rätt så tänker jag så här att i dag så använder vi begrepp som i stora drag osynliggör hudfärg. Vi pratar om människors migrationsstatus, invandrare, utrikes födda, utomeuropeisk har vi ju till och med och det finns en hel ensemble kring det här. Gemene man vet ju att det är väldigt starkt kopplat till hudfärg för att när man säger utomeuropeisk vad är det man egentligen vill åt där? Och säger man svensk, vad är det man vill åt där? För det är ju starkt kopplat till vithet till exempel. Att använda sig av de begreppen osynliggör det faktum som vi

vill arbeta med som är: Ja, men du är svart svensk. Det försvårar ju arbetet eftersom att vi tar inte tag i frågan. Vi pratar inte om de här orsakerna till hanteringen av frågan. Man går runt det.

ML: Jag tänker så också att inom språk- och diskrimineringsforskning så brukar man väl säga att: Visst, det finns ju ord som kan vara nedsättande och obehagliga och fula och så där och uppfattas jobbiga precis som du var inne på Marie. Det här att det känns obekvämt att prata om det och så där, att det känns laddat. Man brukar ju också säga att inte benämna det kan vara precis lika diskriminerande som att benämna. Jag förstår ju det du pratar om Marie, den här strävan och ambitionen att efter att hitta vettiga sätt kunna prata utan att det liksom omedelbart för med sig tusen olika emotionella och konstiga laddningar utan att jag tänker, att du tänker, att det är ett ganska sakligt sätt att tänka kring diskrimineringslagen.

MC: Avdramatisering. Hudfärg, det behöver inte vara så laddat. Sen har vi ju språk som inte behöver vara muntliga. Det behöver ju inte vara det muntliga språket utan det finns ju språk som är förtryckande, som kan nedvärdera och så där vi inte säger ett ord och ett exempel på det är ju till exempel att många av oss har säkert tittat på fotbollsmatcher och så, och en del av de här fotbollsmatcherna har ju ibland rasistiska företeelser. Det kan ske rasistiska händelser och däribland är ju, ett av dem är där svarta spelare till exempel, där människor i publiken kastar en banan på svarta spelare. Många av oss, utan att säga något eller göra något så förstår vi vad det innebär men många andra som inte förstår det kan säga till exempel: ”Ja, men vaddå? Det är ju bara för den personen att plocka upp den här bananen och kasta tillbaka den”. Men det har inte samma betydelse, det har inte samma laddning ens en gång och det är ju också ett sätt att använda sig av språk som inte är verbalt.

ML: Javisst är det så att språkhandlingar är laddade ibland och handlingar kan vara språkliga på det sätt som du säger också. Så det är ett ganska komplext fält men jag vill bara kommentera också det du sa innan att vi ser ju det här, vad man ska säga fenomenet eller den här strävan eller ambitionen, den ser vi ju i alla antidiskrimineringsrörelser, inte bara i antirasism. Vi ser inom funktionsrörelsen att man försöker hitta vettiga begrepp, vettiga termer. Vi ser det inom hbtq-rörelsen väldigt mycket. Det finns ett helt paraply av olika termer som man vill använda för att definiera sig eller för att kunna identifiera sig och göra sig synlig, tror jag. Och i och med att man blir synlig blir man också en del av vår större värld för annars riskerar man ju, det är väl just det här icke-nämmandet som jag var inne på tidigare som stör många och som är en svår grej. Så därför så skulle jag säga att politisk kamp, speciellt då kanske antidiskrimineringskamp, är ett språk många gånger. Språket blir ett verktyg i en sådan ambition och kamp faktiskt.

FV: Varför är hudfärg ett bättre sätt att benämna diskriminering än till exempel utrikes född eller invandrare eller de begrepp som finns i dag? Vad tänker ni att det skulle göra för skillnad att benämna det som hudfärg i stället?

MC: Utifrån det arbetet som vi gör så har vi ju också sett att människor identifierar sig inte som utrikes född och hamnar i kategori som helt är fel för dem. Jag tänker att just att använda sig av benämningen hudfärg är då av större vikt för att det inkluderar ett större spann av människor än bara utrikes födda för, om jag ska ta ett exempel till, så var det en studiefämjande som gav ut en rapport och i den här rapporten så löd rubriken: ”Varför går det sämre för utrikes födda elever i skolan?” Det kan ju vara så att det går sämre för utrikes födda elever i skolan men vad händer med inrikes födda elever som har en annan hudfärg, svenskar med en annan hudfärg? Går det bättre för dem även fast vi ser att Sverige är ett utav de mest segregerade länderna? Blir då den här benämningen och uppfattningen korrekt? Tar man då med i den här forskningen som man har erlagt alla aspekter på det här? För mig så tror jag att det är inte så troligt egentligen, jag tror att man skulle behöva vidga det spektrat och det gör man med hudfärg. Att benämna människor, eller i forskningsresultat och undersökningar, med hudfärg så får man också mer data och därigenom också så kan man se olika typer av ojämlikheter kopplade till olika grupper än att bara fokusera på migrationsstatusen och

bakgrunden. Det i sig konstruerar också den andre och exkluderar människor utifrån att vara svensk. I Sverige måste vi närma oss tanken om att i Sverige så har vi svenskar med olika hudfärger.

ML: Men när du säger att vi måste närma oss, betyder inte det då att det finns ett motstånd mot det och att det motståndet är ganska djupt inrotat och att många människor generellt, av olika hudfärg och olika status och bakgrunder uppfattar att benämning av hudfärg i sig skulle vara rasism?

MC: Precis, mycket riktigt. Många gånger. Det vi ser är att människor säger utifrån icke-vitas ståndpunkt så vill vi inte benämna, att det i sig är ett sätt att vara rasistisk på. Men då måste vi komma ihåg att den obekvämheter är ju också på någons bekostnad vilket gör att vi osynliggör och vi lägger locket på och arbetar inte med de här frågorna. Men varför har vi svårt med att benämna människor eller definiera människor? Många gånger så får jag frågan, eller inte frågan men reflektionen om att: "Men Marie, jag vill inte göra skillnad på människor. Jag vill inte kategorisera människor". Att det liksom, det är av välvilja, att man vill inte sår den andra och det här det har, tror jag, väldigt mycket med stigma att göra. Varför vill vi inte, vad är det som gör att vi inte vill kategorisera människor? Jag tror att det beror på att vi ser det som mer negativt eller sämre att vara kopplad till en annan hudfärg och därför så ska vi inte prata om det, synliggöra det och återigen så kommer det in i diskussionerna kring färgblindhet. Det finns ett stigma och det här stigmat kommer ifrån att vi på något sätt reflekterar utifrån att människor med en annan hudfärg är sämre eller värderas inte lika högt liksom och då ska man skydda dem genom att inte påtala deras hudfärg.

ML: Men är inte det här ett typiskt drag för ett majoritetssamhälle där många människor befinner sig i en, i det här fallet då en vit hudfärg, icke funktionsnedsatt och heterosexuell och ja, allt det vi pratar om att det är majoritetsgruppens sätt att förstå hur man ska göra, av välvilja som du säger men också att det här finns en maktaspekt i det därför att här finns det över- och underordning?

MN: Jag tänker att språket säger väldigt mycket om vår samtid och det säger väldigt mycket om hur vi uppfattar vår verklighet och att språket någonstans sätter ord på världen. Något som jag kan uppleva det är många gånger inte min verklighet som språket berättar om. Vems verklighet utgår språket ifrån?

ML: Ja, majoritetskulturens invanda, sociala, konventionaliserade normer. Det kan man väl säga generellt i alla fall. Det är väl därför som man för en kamp som är språklig inom politiken.

FV: Jag tänker att utifrån den frågan och ditt svar: Skulle ni se att det finns någon grupp som gynnas av det språk som man använder i dag? Alltså det majoritetssamhället använder i samtalet om diskriminering kopplat till hudfärg. Alltså att man till exempel benämner utrikes födda eller invandrare eller så istället.

ML: Ja, gynnas hur kan man se på det? Det beror också på vad man menar med gynnas men i princip kan man väl säga då att den som blir synliggjord är väl då den som inte behöver synliggöras. Om jag ska säga så enkelt för det finns ju också en osynlig självklarhet i en majoritetskultur. Att man utgår ifrån att människor till exempel är vita om inget annat sägs.

MC: Men jag kan ju berätta om hur det pratas i organisationer. Vi är ju ute och utbildar och det sägs saker och det är många gånger omedvetet men ändå så är det ju bra att liksom analysera vissa saker. Jag menar att till exempel så får vi ju höra ganska ofta liksom: "Varför är det här viktigt?" Och då försöker vi lyfta fram ja men för att synliggöra alla grupper, inkluderande, icke-diskriminerande och främja och så. Men sen har vi ju det här att många av våra organisationer är väldigt homogena och vi är ute hos organisationer som har valt och tycker att det här är viktigt att arbeta med. Och det är vi ju självklart liksom glada över att företag tar ansvar, att ge sig in i matchen och göra en förändring. I ett av de här företagen pratade vi kring hur det pratas i organisationer om det här fenomenet och så. Då svarade man: "Vi har inga problem med diskriminering och så, här. Det har vi inga problem med och sådana här grejer skulle inte hända här därför att vi har inga kandidater som har en annan hudfärg och

vi har ingen i arbetslaget som berörs så därför så har vi inget problem”. Och det här är ju en generell uppfattning i många organisationer att så länge människor inte finns här, syns här så har vi inget problem. Man kan inte se hur det i sig kan vara diskriminerande att känna sig bekväm i en organisation där man inte representerar befolkningen på något sätt.

MN: Jag tänker att om organisationer som säger att de inte har några problem för att de inte har någon representation att det finns någon form av självgodhet eller en okritisk syn på sig själva att man inte ställer sig frågan då: Varför har vi bara en homogen grupp i vår organisation? Att den frågan inte väcks, den är inte automatisk.

MC: Mycket riktigt som du säger så tror jag att det är en del av att inte analysera och reflektera över det här. Än en gång så lever vi i Sverige väldigt segregerat vilket också gör att har du levt ett väldigt homogent liv så har du aldrig behövt tänka på de här frågorna eller så. Inte haft interaktion, sociala sammanhang, så det här kanske är ett normaltillstånd och då är det inte så konstigt heller på arbetsplatsen att det fortgår och då kanske man inte reflekterar över att man borde ha en fjärdedel av arbetsstyrkan på alla nivåer utifrån synliga minoriteter och så. Men framför allt att man ålägger ett arbete och ha ett mål att arbeta fram kring aktiva åtgärder. Det är först när man börjar arbeta med aktiva åtgärder utifrån hudfärg som man kan börja reflektera kring de här aspekterna i arbetslivet. Eftersom många organisationer inte reflekterar eller arbetar med hudfärgsfrågan som diskrimineringsgrund och aktiva åtgärder kring det så blir det ju också något som är osynligt i organisationen.

MN: Mats, jag har en fråga till dig utifrån det Marie har pratat om egentligen. Vad tänker du är forskningsvärldens roll i det här arbetet?

ML: Forskning pågår ju väldigt mycket när det gäller, eller väldigt intensivt skulle jag vilja säga, när det gäller de här frågorna om både demokrati och organisation och jämlikhet, jämställdhet, inkludering och så på jättemånga olika sätt. Här finns ju ett behov av att veta mera om det motstånd som vi var inne på förut, ett motstånd mot att benämna, tendenserna att vilja benämna å andra sidan då och det här blir en konflikt ibland och det finns ganska mycket spänningar mellan det och det behöver vi känna till mera kring. Jag som språkforskare tittar ju på språkförändringar och tänker på språkförändringar i det här sammanhanget inte som någonting liksom monumentalt som sker bara, utan det är i vågor. Där finns det alltid en falang som föregriper och som är i framkanten, de som vill någonting och som kämpar och försöker hitta nya perspektiv och nya synsätt och nya sätt att benämna på. Så finns det stor majoritet där tanken är väl att det ska genomsyra alla språkbruk på något sätt och så finns det också eftersläntrarna då, de som har motstånd och som inte och vill och kan kanske inte ta till sig allting. Det händer ju mycket med de här orden som vi pratade om förut som icke-vit och vithetskultur. Det är ju ord som står för någonting, en politisk kamp kanske som är antirasistisk. Väldigt vanligt så ser vi när människor diskuterar det här ordet eller pratar om sådana här saker att orden urvattnas faktiskt och att man säger till exempel: ”Ja, vithetskultur det är väl klart att vi har en vithetskultur, vi är ju vita i Sverige”. Ja, och då har man förstås totalt missuppfattat allting. Så vithetskultur står för någonting helt annat egentligen och det där är faktiskt ett problem och det kan också var ett problem för människor som ska kommunicera i en organisation eller ute i samhället som journalister eller kommunikatörer eller liknande, alla som ska vara skribenter. De vill gärna ha vägledning och tycker att det är svårt med att välja ord, man vill välja rätt ord som du var inne på förut. Man vill veta, vilket är det gångbara? Vilket är det mest inkluderande ordet? Vad ska jag undvika? Hur ska jag inte exkludera eller sära eller någonting sådant? Det där är ju naturligtvis en fråga för oss då som jobbar med språkforskning.

MN: Men jag upplever att det finns vissa ord, eller så här att det har gått väldigt fort med en del ord, och att saker beroende såklart på i vilka kretsar man är i så där, så finns det vissa ord som går fort och de blir etablerade. Är det ett nytt fenomen eller har det alltid varit så att det kommer hela tiden massa nya ord och de blir i olika utsträckning etablerade?

ML: Ja, helt riktigt så är det ju förstås. Språkutvecklingen pågår ju ständigt med nya ord men just inom det här området som vi pratar om där skulle jag nog säga att där har det skett väldigt mycket under de senaste tio åren. När det gäller just den politiska kampen som också uppmärksammar språkfrågor och tänker att med en ny benämning kanske vi kan hitta ett nytt perspektiv, ett nytt synsätt. Vi kanske kan etablera det och det är väl det som är ambitionen och meningen och det är det som normkritiken väl går ut på ganska mycket att skapa nya perspektiv. Ja, men det är riktigt som du säger det har nog blivit mer också. Sen har ju hela den offentliga diskussionen blivit också så otroligt mycket större i och med digitaliseringen, alltså det är så många fler som deltar, det är så många fler som har åsikter och synpunkter och som vill delta i debatter på alla möjliga sätt och då blir det också den här frågan större förstås, precis som väldigt många andra frågor.

MN: Utifrån det så tänker jag att, min uppfattning är att väldigt många ord som liksom kommer ifrån vetenskapliga kontexter i dag blir mer tillgängliga, eller mer folkligt tillgängligt för människor, att så här samtal om postkolonialism och vår koloniala historia och så vidare att det är samtal som förs i väldigt folkliga sammanhang.

ML: Det har väl att göra med Fatemas fråga förut när du frågade om: "Har det inte blivit vanligare att det har blivit väldigt mycket större ordflod, så att säga som har liksom välld fram kring alla de här frågorna om diskriminering och även rasism och sexism och allting sådant. Då vill jag koppla det till Fatemas fråga förut, för då frågade du mig: "Vad kan vetenskapen göra" och jag tror att det har varit så att kunskapsproduktionen har ju ökat också, alltså man har ju, som jag sagt förut, gjort väldigt stora forskningsinsatser kring de här frågorna. Då har ju både liksom de akademiska diskurserna då genererat nya termer och begrepp och även de politiska. Där har det funnits ett samspel som kanske inte har funnits tidigare riktigt. Det är det väl det som jag skulle säga att jag såg. För att det har funnits en antidiskrimineringskamp sen 50-, 60-, 70-talet, den har ju säkert funnits men den har tagit sig olika uttryck. Tidigare har det väl handlat mycket om att bli tolererad och liksom den typen av frågor och att man ska få vara med liksom överhuvudtaget och inte bli diskriminerad på ett jättehårt sätt till att normkritiken har kommit inom både akademien och politiken som försöker förändra perspektiv och synsätt och motverka blindhet av olika slag, till exempel färgblindhet.

MN: Men Marie, jag tänker på, det finns ju en vetenskaplig term kring att skapa dålig stämning, eller det finns analyser kring det. Sara Ahmed har till exempel skrivit det om att liksom vara the feminist killjoy, att vara feministisk glädjedödare och det går ju tänker jag, det hänger ihop med att begrepp blir så pass, ja men vissa begrepp blir så, eller vi lägger in saker i begrepp och begreppet till exempel rasism eller du är rasist skapar ju dålig stämning och dålig stämning har jättemycket, alltså det blir kopplat till normer och blir man normbrytande så är ofta konsekvensen att man blir utestängd, man stänger dörrar: "Du är inte en av oss och du är inte rolig att hänga med", så då blir du liksom utestängd. Jag är bara intresserad av att analysera med dig kring just att vara en glädjedödare och förstöra stämningar hela tiden och det sociala ansvaret man kan ha kring begrepp och säga nej men det här begreppet är fel, vi ska börja använda ett annat begrepp kopplat till liksom ett ansvar som icke-vit, att man kan känna det ansvaret liksom.

MC: Ja, ja. Det finns ju inget rätt eller fel svar. Självklart så är det ju inte att, det är ingenting som man ser fram emot att få komma till en grupp och sen så vara liksom glädjedödare i gruppen, göra så att människor känner sig obekväma. Sen måste vi ju, som vi tidigare diskuterat, också titta på utifrån, på vems bekostnad det här görs för att många gånger när vi är ute och föreläser, utbildar och så där, det är klart att det väcks väldigt mycket tankar, frågor, reflektioner som inte alls, eller som vi ser ganska ofta. Det finns en författare som har sammanfattat det här i en bok, hon heter Robin DiAngelo och har skrivit boken White fragility, som är vit skörhet eller vita scheman, där man ser ett mönster av samma reaktioner, många gånger då med motstånd eller obekvämheter när man pratar om rasism. Det här är ju självklart någonting som både jag och mina kollegor möter.

ML: Får jag lägga till att i takt med att diskriminerade grupper som har blivit drabbade har givit upp sin röst kring det och börjat prata och benämna och diskutera det, ofta med emotionella förtecken i berättelser om vad man varit utsatt för så har det ju blivit en emotionalitet i debatten också och i den kan man ju se hur hegemonier och makt tar sig nya uttryck i dag. I dag ser vi ju hur tidigare majoritetsgrupper tar till sig den och lånar in så att säga den diskursen, en slag rekontextualisering. Vi har grupper som incels till exempel som är vita män som är arga på kvinnor och antifeminister och så som positionerar sig också som offer och det är inte alls ovanligt att vi ser, så det blir liksom nya strategier som diskrimineringen tar sig uttryck i kan man säga och som man använder. Så att just det där med att någon har skapat dålig stämning som Sara Ahmed skriver om när man uttrycker någon feministisk kommentar liksom kring någon händelse och skapar dålig stämning, det är något som man har lärt sig av inom majoritetsgrupperna och tar över och använder i sin tur då och skapar dålig stämning tillbaka eller vad man ska säga. Så det där är ett ganska intressant fenomen och det ser vi inte bara i det sociala, det ser vi högt upp i politiken. Vi ser det ju på hur sådana som Victor Orbán i Ungern som har en klart främlingsfientlig och rasistisk politik men som knappast säger det längre utan som mer använder sig av att vi är offer och vi måste liksom värna varandra och använder sig av mera humanitära diskurser för att legitimera det, så att hur språkbruket är så det behöver vi verkligen nysta lite mer i för att förstå.

MC: Absolut och det är ju samma saker som händer även i arbetslivet, skulle jag vilja tillägga.

ML: Ja, just det, precis. ”Varför ger du dig på oss liksom och varför får inte vi finnas som vi är och varför ska du lägga dig i” och jag kan tänka mig den typen av diskussioner. Så emotioner det tror jag är liksom den nya tidens retorik egentligen. (MC gör några korta inlägg under tiden ML pratar såsom Ja, precis och liknande och båda pratar i munnen på varandra).

MC: Ja!

FV: Jag tycker att det är en jättefin avslutning på den här podden och på det här avsnittet. Då vill jag och Mona tacka er så otroligt mycket för att ni har kommit hit i dag och delat med er av all er kunskap.

ML: Tack själv, det var roligt att vara här.

MC: Tack!

MUSIK

FV: Mona det här avsnittet var ju superintressant. Eller hur?

MN: Ja.

FV: Har du något moment eller något tillfälle där du kände att betydelsen av språket blev extra viktigt?

MN: Ja, alltså jag tror att jag har ett sådant moment i livet. Det var för ett tag sedan som jag första gången fick sätta ord på, eller jag fick lära mig ord, som verkligen satte ord på det jag hade känt typ hela livet. Och nu när jag säger det så här så kommer jag ju på att jag har jättemånga sådana andra moments i livet. Men tänker på ord som till exempel mikroaggressioner eller postkolonialism och så vidare som beskriver saker som man kanske har gått runt och tänkt på och som förändrar, när man liksom har satt ord på det, så blir de synliga och det någonstans blir lättare att prata om det. Det känns som om man sätter ord på någonting som man har känt, upplevt.

FV: Ja, vad var det för moment då? Vad hände?

MN: Alltså, jag läste för första gången postkoloniala teorier och då läste jag Frantz Fanon och då vart det bara inte ett uppvaknande utan snarare bara Wow! Han beskriver de berättelser, de känslor som jag har hos mig rent historiskt från mina föräldrar och kolonisationen av Algeriet till exempel. Det blev

för mig väldigt viktigt att läsas det också i en vetenskaplig kontext. Att det inte var bara ord, det blev liksom en riktig sanning och ännu viktigare att mina klasskompisar läste det som vetenskap. Och det var inte bara en berättelse som jag hade hört kanske ifrån mina föräldrar eller min morfar. Det var en powering, stärkande moment i mitt liv då språket blev jätteviktigt.

FV: Jag tycker att det är en jättefin och stark reflektion och det knyter an väldigt bra till dagens avsnitt där vi egentligen mixar vetenskapen med praktiken.

MN: Ja.

FV: Då är det dags för Grej of the day!

MUSIK

FV: I dag kommer vi med ett citat. ”Språk är aldrig neutralt!” Citatet kommer från Paulo Freire som var teoretiker och pedagog och verksam under andra hälften av 1900-talet i Brasilien. Freire är mest känd för sitt verk ”Pedagogik för förtryckta” [korrekt titel De förtrycktas pedagogik] och för sin problematisering eller egentligen kritik av skolsystemet. Han menade att det traditionella skolsystemet kunde förklaras som en bankundervisning där läraren fyller på elevers bankkonto med kunskap. Det gör att den som tar emot kunskapen är passiv i sitt lärande istället för aktiv. En person är därmed inte med och formar sitt lärande och sina egna uppfattningar om världen och sig själv. Lärandet som är centralt i all pedagogik ska enligt Freire vara frigörande för människor. Då så Mona, det var det här avsnittet.

MN: Ja. Tack för att du har lyssnat på Vidga Normen-podden.

FV: Tack så mycket! Vi ses nästa gång.

MN: Hejdå!

MUSIK

Du har lyssnat på Vidga Normen-podden, en podd där du får följa med mig Fatema Vanat och Mona Nechma genom en resa där vi öppnar upp för kunskap, funderingar och kanske väcker lite känslor för att utmana och vidga normen kopplat till hudfärg. Det är Länsstyrelsen i Stockholm och Europeiska socialfonden som står bakom podden.

MUSIK